

Afdeling Hollandse Delta.

Broedvogelonderzoek Zuiderdiepgorzen 2023

Mededelingnummer: 365

Auteur: Marja de Lange-van Buren

© KNNV afdeling Hollandse Delta

Broedvogelonderzoek 2023

Zuiderdiepgorzen – NM

**Een publicatie van de Vogelwerkgroep van de Natuurvereniging
Hollandse Delta, een afdeling van de KNNV.**

Mededeling nummer: 365

Auteur: Marja de Lange-van Buren

Inventarisatie door: Marja de Lange-van Buren en Ger Maatkamp

Medetellers: Theo Hagendoorn en Arie de Lint

Omslagfoto: Westelijke kreek 11 mei 2023

Fotograaf: Marja de Lange-van Buren

Natuurvereniging Hollandse Delta

een afdeling van de KNNV

secretariaat:

Peter Vermaas

Schudegge 17

3224 BP Hellevoetsluis

Telefoon: 0181-324058

Email: secretaris@hollandsedelta.knnv.nl

Inhoudsopgave	blz.
Hoofdstuk 1 Inleiding	4
Doelstellingen - Veranderingen in het voorgaande jaar - Rectificatie - Hoofdstukverdeling - Gebruikte afkortingen - Bijlagen	
Hoofdstuk 2 Gebiedsbeschrijving	6
2.1 De Zuiderdiepgorzen	6
2.1.1 Ligging	6
2.1.2 Geschiedenis	6
2.1.3 Gebiedsbeschrijving	6
2.1.4 Toekomst	8
2.1.5 Natura 2000	8
2.2 Water	9
2.2.1 Waterpeil	9
2.2.2 Verzilting	10
2.3 Begroeiing	10
2.4 Zoogdieren en vlinders	11
2.5 Recreatie	13
2.6 Windturbines	13
2.7 Ontwikkelingsbeheer / maaien / vee	14
2.8 Verstoring	14
Hoofdstuk 3 Werkwijze	15
3.1 Methode	15
3.2 Teldata 2023	16
3.3 Route broedvogeltelling	17
3.4 Omstandigheden	18
Hoofdstuk 4 Resultaten	19
4.1 Telresultaten	19
4.2 Vaste en incidentele broedvogels	21
Veld - Oever langs Zuiderdiep - Schuur	
4.3 Korte bespreking van enkele vogelsoorten	23
4.4 Overige waarnemingen	32
4.5 Korte evaluatie	33
4.6 Aanbevelingen	35
Bronnen	35
Bijlagen	
A. Overzicht telresultaten BMP Zuiderdiepgorzen 2023	36
B. Foto's	38

Hoofdstuk 1 Inleiding

In 2023 heeft, op verzoek van Natuurmonumenten, in de Zuiderdiepgorzen (voorheen Blok de Wit) voor de vijfde maal een broedvogeltelling plaatsgevonden.

Dit gebied is in 2018-2019 omgevormd van landbouw- naar natuurgebied en is in eigendom en beheer van Natuurmonumenten.

In dit rapport schetsen we een beeld van de vogels die hier dit seizoen een territorium hadden. Ook wordt er aandacht besteed aan de ontwikkeling van het gebied.

Doelstellingen:

- Doel Zuiderdiepgorzen: Het ontwikkelen van nieuwe en beleefbare natuur.
“Binnen het plangebied staat als doelstelling voor de Zuiderdiepgorzen: het ontwikkelen van nieuwe en beleefbare natuur. Dit wordt gerealiseerd door een deel van dit gebied te ontwikkelen als brak/zout intergetijdengebied, dat een hoge natuurwaarde heeft, gecombineerd met recreatiemogelijkheden elders in het domein. Het nieuwe gebied geeft aan kust- en weidevogels ruimte om te broeden en aan trekvogels een plek om op te vetten en uit te rusten. Ook biedt het ruimte voor trekvissen om te paaien en op te groeien.” (Natuurmonumenten)
- Doel Broedvogel Monitoring Project: “De jaarlijkse aantalsveranderingen vastleggen van vrijwel alle Nederlandse broedvogelsoorten” (Sovon).

Veranderingen in het voorgaande jaar (vanaf broedseizoen 2022)

- Windpark Kroningswind is klaar en in werking. Hiervan staan vijf windturbines in de zuidrand van de Zuiderdiepgorzen.
- Het gebied rond de windturbines is hersteld, glad gestreken en ingezaaid. Het pad ernaartoe is verhard met gebroken puin.
- Het fietspad is gerepareerd.
- Het slikgebied rond de grote kreek is door middel van afgraving vergroot.
- De afgegraven grond is gestort tussen het fietspad en de Zuiderdiepweg vanaf punt D geleidelijk aflopend richting E. (zie kaartje H. 3.3)
- De afzetting (palen met daartussen gaas) tussen de schuur en de poel is zodanig opgeschoven, dat er een strook gras bij de ZDG is getrokken.
- Ook langs de Heuvelweg is er een strook gras bijgekomen door verplaatsing van de afzetting.
- Van de bomen rond de schuur is de buitenrand gesnoeid.
- In de zomer van 2022 zijn er delen in het veld gemaaid.

26-04-2023 Ingang west

Rectificatie:

In 'Mededeling 349 BMP Zuiderdiepgorzen 2022' blz. 26 staat:

De fuut bezette bij de laatste volledige telling van 20 juni wel een nest, langs de ingang van de westelijke kreek op een plaats waar geen stortstenen lagen.

Dit jaar zagen we echter dat daar wel stortstenen aanwezig zijn.

Hoofdstukverdeling

In hoofdstuk 2 wordt een beschrijving van de Zuiderdiepgorzen gegeven. Er wordt op diverse aspecten van het gebied, zoals water, begroeiing en recreatie, ingegaan.

Over de geschiedenis en de omvorming van landbouwgrond tot natuurgebied is in het rapport 'Mededeling 292 BMP Zuiderdiepgorzen 2019' uitvoerig geschreven.

In hoofdstuk 3 gaan we in op de telmethode, de gelopen route en hoe we door middel van clusteren tot het uiteindelijke resultaat gekomen zijn.

In hoofdstuk 4 wordt aangegeven hoeveel territoria er van de verschillende vogelsoorten geteld zijn, waarna een korte bespreking van enkele soorten volgt.

Dit hoofdstuk ronden we af met een evaluatie en enkele aanbevelingen.

Een uitgebreid overzicht van de telresultaten is bijgevoegd in een bijlage.

Tot slot laten enkele foto's de ontwikkeling van het gebied zien.

Gebruikte afkortingen en verklaringen:

NM	Natuurmonumenten
Sovon	Samenwerkende Organisaties Vogelonderzoek Nederland
BMP	Broedvogel Monitoring Project
ZDG	Zuiderdiepgorzen
Het waterschap	Waterschap Hollandse Delta
Kleine en grote kreek	Westelijke en oostelijke kreek

Taalkundig wordt 'de Zuiderdiepgorzen' in dit rapport net zo benaderd als 'het gebied de Zuiderdiepgorzen', dus in enkelvoud.

Bijlagen:

in bijlage A Een uitgebreid overzicht van de telresultaten.

In bijlage B Enkele foto's die een impressie geven van (de ontwikkeling van) het gebied tijdens telseizoen 2023.

21-05-2023 Baltsende kievit

Hoofdstuk 2 Gebiedsbeschrijving

2.1 De Zuiderdiepgorzen

2.1.1 Ligging

Het BMP-gebied de Zuiderdiepgorzen is gelegen langs het Zuiderdiep aan de noordrand van Goeree-Overflakkee. Aan de overkant van het Zuiderdiep bevindt zich de plaat van Scheelhoek.

Ten oosten van het gebied loopt de Heuvelweg terwijl de zuidkant wordt begrensd door de Zuiderdiepweg. Aan de westkant van het gebied ligt een watergang met daarachter een gebied met grasgorzen. De oppervlakte van het plot is 84,3 hectare.

Satellietfoto uit de tijd van 'Blok de Wit'

De Zuiderdiepgorzen hoort officieel bij natuurgebied Scheelhoek dat aan de overkant van het Zuiderdiep ligt. Samen maken ze onderdeel uit van een aaneengesloten natuurgebied langs de noordrand van Goeree-Overflakkee.

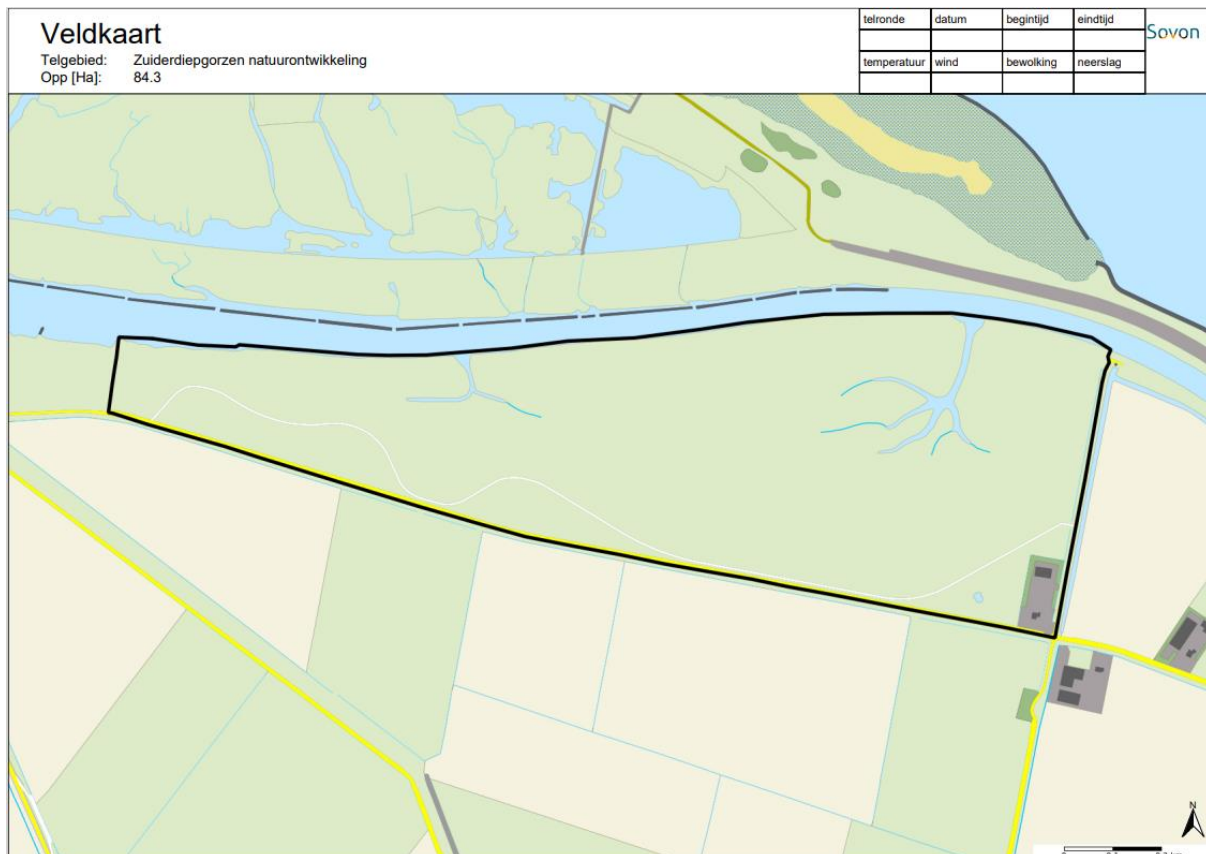
2.1.2 Geschiedenis

Als laatste polder van Goeree-Overflakkee is de Zuiderdieppolder pas in ±1965 ingepolderd. Vijf jaar later (1970) is deze polder omgezet in bouwland en 48 jaar lang bewerkt door familie A.J. de Wit (Blok de Wit). In 2016 is het aangekocht door NM die er eind 2018 – begin 2019 een natuurgebied van maakte.

In het rapport 'Mededeling 292 BMP Zuiderdiepgorzen 2019' wordt nader ingegaan op de geschiedenis. Ook wordt er de uiteindelijke omvorming van landbouw- naar natuurgebied in beschreven, dat plaatsvond dankzij het 'Droomfondsproject Haringvliet' en het project 'Gebiedsontwikkeling Noordrand Goeree-Overflakkee'.

2.1.3 Gebiedsbeschrijving

De Zuiderdiepgorzen is een open zoetwatergebied, met fluctuerend waterniveau, waarin kreken, slikken, gorzen, grasland, ruigte, riet, enkele bomen, een fietspad en een laarzenpad te vinden zijn. In het open terrein is op een aantal plaatsen een verhoogd reliëf aangebracht, waardoor er zowel droge als vochtige gras-, ruigte- en rietdelen zijn. De kreken hebben geleidelijk aflopende, slikkige oevers die regelmatig onder water staan. Bij hoog water lopen de armen van de oostelijke kreek zodanig over dat er een ronde plas wordt gevormd. De westelijke kreek is meer langgerekt.

Veldkaart Sovon 2023

Langs het Zuiderdiep loopt een dijk die op twee plaatsen, bij de krekken, is onderbroken. Tussen deze dijk en het Zuiderdiep ligt een gors dat in de loop van het voorjaar dicht begroeid raakt. Vooral dauwbraam bezet er grote plekken, waar reeën een dankbare schuilplaats vinden. Op sommige plaatsen langs de oever groeit riet en heen. De oeverrand is met stortsteen verstevigd. De dijk is dicht begroeid, vooral met fluitenkruid en grote brandnetel. Vanaf dit jaar zien we ook meer braam, dauwbraam en riet op de dijk verschijnen, evenals diverse soorten gras, look zonder look en gewone klit. Op het buitendijkse gors staat hier en daar een boom of struik, onder andere wilg (zie H. 2.3) en vlier.

Aan de zuidkant van de dijk is in 2019 een rietkraag opgekomen. Deze is de laatste twee jaar flink uitgedijd. Daarnaast zijn dwars door het veld vier rietkragen te zien op de plaats waar in de landbouwtijd sloten waren.

Op de hoek van de Zuiderdiepweg en de Heuvelweg staat een woonhuis. Ook staat er een schuur van NM. De gebouwen zijn omgeven door bomen waardoor er een geheel eigen biotoop ontstaat. Deze hoek hoort officieel niet tot de Zuiderdiepgorzen, maar is wel eigendom van NM en wordt ook meegenomen in de broedvogeltelling.

In het najaar van 2022 zijn sommige bomen flink gesnoeid. In de jaren daaraan voorafgaand, 2019 tot en met 2021, zijn enkele bomen gekapt. Tussen de overgebleven bomen is door de bewoners van het huis aan de westkant een hoge (privé) boomhut gebouwd met zicht op het natuurgebied.

Door het terrein heen loopt in het zuiden een verhoogd fietspad, dat tevens als nieuwe dijk fungeert. Aan het begin en eind van het fietspad ligt een veerooster. Tussen het woonhuis en het fietspad is een drinkpoel gegraven voor het vee dat hier waarschijnlijk na de bouw van de windturbines komt. Voor het toekomstige vee is het gebied langs de Zuiderdiepweg en de Heuvelweg afgezet met gaas en schrikdraad.

Aan de oostkant loopt parallel aan de Heuvelweg een verhoogd wandelpad, vanaf het fietspad naar de dijk bij het Zuiderdiep.

In het westen is een laarzenpad aangelegd, dat deels over de oude dijk loopt, dan een stukje door het gebied naar het fietspad. Aan het eind van de watergang liggen achter de oude dijk, langs het Zuiderdiep, twee betonnen vissersplaatsen.

Langs de Zuiderdiepweg, die de grens in het zuiden vormt, staan in het natuurgebied vijf windturbines.

17-06-2023 Zicht vanaf het oostelijk fietspad op de vijf windturbines

2.1.4 Ontwikkelingen in de toekomst.

Er staan nog enkele, min of meer ingrijpende veranderingen op de planning:

- de komst van vee; het is op dit moment nog onbekend vanaf wanneer.
- verzilting van het water, indien Waterschap Hollandse Delta hier toestemming voor verleent. (2026 op zijn vroegst)

2.1.5 Natura 2000

Natura 2000 is een Europees netwerk van beschermde natuurgebieden, waar bepaalde dieren, planten en hun natuurlijke leefomgeving beschermd worden om de biodiversiteit (soortenrijkdom) te behouden.

Het Haringvliet, de plaat van Scheelhoek en het Zuiderdiep horen bij deze beschermde natuurgebieden. Van de Zuiderdiepgorzen behoren de oever en oude dijk langs het Zuiderdiep tot Natura 2000, de rest van het gebied niet.

Tot de broedvogelsoorten waarvoor het Natura 2000-gebied 'Haringvliet' is aangewezen, behoren binnen de ZDG de bruine kiekendief, rietzanger en blauwborst. Deze doelsoorten worden in H. 4.3 nader beschreven.

2.2 Water

2.2.1 Waterpeil

De twee krekken staan in verbinding met het zoete Zuiderdiep. De waterstand in het Zuiderdiep en daarmee in de krekken, fluctueert. Dit wordt beheerd door het waterschap. Vanwege zout kwelwater wordt het Zuiderdiep regelmatig gespoeld.

In de zomer wordt wekelijks vanuit het Zuiderdiep water geloosd op de Noordzee. Het waterniveau in de krekken binnen de ZDG zakt dan eveneens. Vanuit het Haringvliet wordt het waterpeil dan weer aangevuld.

In de winter gebeurt dit spoelen wanneer de omstandigheden, bepaald door onder andere het weer en de getijden, hiervoor gunstig zijn. Als gunstige omstandigheden enige tijd uitblijven, kan het gebeuren dat het gebied tijdelijk vernat.

11-05-2023 Laag water

20-04-2023 Hoog water

Dit jaar (2023) was bij de tellingen de waterstand over het algemeen laag, de verschillende kreekarmen waren zichtbaar. Bij de eerste twee tellingen was het gebied weliswaar erg nat, maar dat kwam door de vele regen. Vanaf juni, in een droogteperiode, was het waterpeil hoog. De diverse kreekarmen in het oosten vormden toen een plas. Waarschijnlijk had het waterschap het waterpeil in de polders verhoogd zodat de boeren de akkers konden beregenen. (zie ook 2^e schema H. 3.2)

Op 8 juni was het waterpeil extreem hoog. Het is mogelijk dat er hierdoor nesten onder water zijn komen te staan, want beide krekken waren flink buiten hun oevers getreden.

08-06-2023 Extreem hoog water waardoor de krekken ver buiten hun oevers zijn getreden. Zie ook foto voorblad.

2.2.2 Verzilting

NM streeft ernaar dat de Zuiderdiepgorzen een brak intergetijdengebied wordt. Dit kan gerealiseerd worden door water door de gorzen te laten stromen dat aan de zeezijde van de Haringvlietsluizen via het Zuiderdiep wordt ingelaten. Zout water dus. Ook zout kwelwater vanuit de polders draagt hiertoe bij.

Het is nog niet duidelijk of, en zo ja wanneer, deze omslag plaats gaat vinden, omdat het waterschap hier nog een beslissing over moet nemen. Dat gebeurt waarschijnlijk pas in 2026/2027.

Zodra het water in het Zuiderdiep en daarmee in de Zuiderdiepgorzen brak wordt, heeft dat vanzelfsprekend grote (positieve) invloed op de flora en fauna in het gebied.

2.3 Begroeiing

In het open deel van het telgebied is vooral een kruidenrijke begroeiing te vinden. Je komt er

20-04-2023 *Look zonder look op de dijk*

We zagen dit jaar (2023) voor het eerst (waarschijnlijk late) guldenroede en rode ogentroost. Voor het 2^e jaar zagen we langs het fietspad grote kaardebol en blaassilene, mooie, opvallende planten om tegen te komen.

diverse soorten gras tegen, zoals Engels raigras, kamgras, timoteegras en witbol. De kruiden die er groeien, zijn onder andere akkerwinde, bijvoet, dubbelkelk, duizendblad, gewone brunel, heelblaadjes, echte en gele kamille, klein hoefblad, klein kruiskruid, kroontjeskruid, kruipende boterbloem, madeliefje, rode en witte klaver, moerasrolklaver, margriet, smalle weegbree, wilde peen, zilverschoon, enz.

11-05-2023 *(Waarschijnlijk late) guldenroede*

Op de lagere vochtige delen groeit onder andere melkkruid, moeras-vergeet-mij-niet, rode en blauwe waterereprijs, veenwortel, watermunt, waterpunge en riet.

Naast kruidenrijk grasland zijn er in het veld ook delen met ruigere begroeiing te vinden, bestaande uit onder andere akkerdistel, fluitenkruid, harig wilgenroosje, melkdistel, raapzaad en speerdistel.

01-05-2023 *Raapzaad*

Daarnaast zie je duidelijk successie optreden, zeker in een ruime cirkel om de krekten heen en bij de poel. Het gaat dan vooral om populier, wilg en vlier. Bij de monding van de oostelijke kreek staat inmiddels een klein bosje wilgen, waar de bever goed gebruik van maakt.

Dwars in het veld staan vier rietkragen van voormalige sloten uit de landbouwtijd.

Op de oude dijk en de strook langs het Zuiderdiep groeit onder andere akkerdistel, berenklaauw, braam, dauwbraam, fluitenkruid, gele lis, gewone klit, gras, grote brandnetel, koninginnekruid, lisdodde, pinksterbloem, ridderzuring, riet, smeerwortel en heen. Vooral de braam op de dijk was flink gegroeid. Om de route toegankelijk te houden, hebben we deze braamstruiken, op 23 februari in het westen en op 2 maart in het oosten, teruggesnoeid.

26-04-2023 Zee van dauwbraam langs de oever

08-06-2023 Wilgen bij ingang grote kreek

Zoals elk jaar was de dijk aan het eind van het broedseizoen door de hoge, dicht opeenstaande vegetatie moeilijk begaanbaar. Dit wordt door de toename van onder andere braam, dauwbraam, diverse soorten hoog gras, riet, look-zonder-look, klit, kleefkruid en haagwinde elk jaar weer moeilijker.

Vlak langs het Zuiderdiep staan, verspreid langs de oever, enkele bomen en struiken. Je vindt er vooral vlier en diverse soorten wilg: bos-, grauwe, kronkel-, krul- en schietwilg. Om de schuur van NM en het woonhuis staan struiken en meerdere hoge bomen.

2.4 Zoogdieren en vlinders

De volgende zoogdieren zijn in de ZDG waargenomen: ree, haas, bunzing, hermelijn, bever, mol, woelrat, verschillende andere soorten muizen en dit jaar (2023) voor het eerst gezien: konijn. Bij muizenonderzoek in 2021 en 2022 door Ger Maatkamp zijn de volgende soorten aangetroffen: noordse woelmuis, rosse woelmuis, veldmuis, bosmuis, dwergmuis, bosspitsmuis, dwergspitsmuis en huisspitsmuis.

Overigens leek het of er dit jaar meer hazen dan anders op het gors langs het ZD tussen de twee krekten liepen, maar daar hebben we geen nader onderzoek naar verricht. Het viel op tijdens de deeltelling op 26 april, toen er veelvuldig een haas vlak voor ons wegschoot.

21-05-2023 Haas

08-06-2023 Konijn

15-07-2023 Hermelijn op het fietspad

Langs de oever waren weer verse beversporen te vinden. Aan diverse boomstammen en takken was flink geknaagd.

Voor wat betreft de vos zijn er wel verhalen dat hij hier voorkomt, maar bewijzen zijn er door ons nog niet gevonden.

26-04-2023 Verse snippers

Een hele boom geveld

De volgende vlinders hebben we tijdens de tellingen genoteerd: atalanta, bont zandoogje, bruin zandoogje, bruine snuituil, distelvlinder, hooibeestje, klein geaderd witje, nachtpauwoog en Sint-jansvlinder.

11-05-2023 Nachtpauwoog

Ook vermeldenswaardig zijn de vele paaiende vissen in de grote kreek op 8 juni, toen het water extreem hoog stond. Dit hadden we nog nooit eerder zo gezien.

2.5 Recreatie

Binnen de Zuiderdiepgorzen kan worden gefietst en gewandeld. Nadat het gebied vanaf 2021 twee jaar gesloten was voor publiek, is het in verval geraakte fietspad dit jaar (2023) weer hersteld en geopend. Het laarzenpad is niet onderhouden zodat dit pad in de loop van het seizoen onbegaanbaar werd voor recreanten.

2.6 Windturbines

In en nabij het telgebied wordt de ambitie van de provincie Zuid-Holland en de gemeente Goeree-Overflakkee voor windenergie verwezenlijkt. Langs de noordrand van Goeree-Overflakkee zijn in 2022 negentien windturbines geplaatst, 'Windpark Kroningswind'. Hiervan staan vijf windturbines op de uiterste zuidrand van de Zuiderdiepgorzen, langs de Zuiderdiepweg. De windturbines hebben een ashoogte van 100 meter met een tiphoogte van 150 meter, zonder verlichting.

Natuurmonumenten heeft zelf geen belangen in dit windpark. De locatie binnen de ZDG was al aangewezen als windlocatie toen het nog landbouwgebied was en nog voordat het gebied een natuurbestemming kreeg.

Goed om te vermelden is dat er een detectiesysteem, DTBird & DTBat, op de windturbines geplaatst is. Hiermee worden vogels (en vleermuizen) van een bepaald formaat op afstand gedetecteerd en kunnen de windturbines, indien nodig, stilgezet worden.

Wat het effect van de windturbines op de natuur zal zijn, met name in het onderzoeksgebied, zal de toekomst moeten uitwijzen.

Op het moment van schrijven is het nog onduidelijk of er structureel op slachtoffers gemonitord gaat worden.

Helaas hebben wij tijdens de tellingen diverse slachtoffers zien liggen:

06-04-2023: 2^e molen: buizerd (een van het broedpaartje van de ZDG)

3^e molen: kleine mantelmeeuw

4^e molen: kievit

20-04-2023: 4^e molen: wilde eend

01-05-2023: 1^e molen: jonge meeuw + vrouw fazant (paalslachtoffer),

3^e molen: aalscholver + zwartkopmeeuw

Hierna was de begroeiing te hoog en zou het teveel tijd van de telling in beslag nemen om goed op slachtoffers te monitoren.

08-06-2023: 5^e molen: graspieper of veldleeuwerik, was aardig verfrommeld waardoor determineren lastig was. De vogel lag op het fietspad.

18-03-2023 Knobbelzwanen en brandganzen

2.7 Ontwikkelingsbeheer / maaien / vee

In de ZDG wordt ontwikkelingsbeheer toegepast. Maaien en afvoeren is hier een vorm van en dient diverse doelen:

- verarmen van de grond, waardoor een grotere diversiteit aan plantensoorten ontstaat.
- openbreken van het ontstane grasdek zodat er ruimte komt voor andere begroeiing, zoals kruiden.
- tegengaan van successie, dus het open houden van het gebied.
- omvormen van distelhaarden naar biodiverse, kruidenrijke graslanden. Dit gebeurt in combinatie met de wens vanuit de omgeving om distelverstoring te beperken.
- voorkomen dat er geschikt broedgebied voor de grauwe gans ontstaat, volgens afspraken gemaakt bij het ontwikkelen van de ZDG.

Dit maaien wordt in de zomer in twee ronden uitgevoerd, half juli en eind augustus. Ook in 2022 zijn er grote delen gemaaid. Van de rietkragen in het veld zijn de noordelijke helften blijven staan.

Naast maaibeheer gaat er in de toekomst ook begrazingsbeheer toegepast worden. Volgens NM is het gebied er klaar voor, omdat er op de hogere, droge delen voldoende gras staat. Het aantal stuks vee zal op deze delen afgestemd worden. NM zal monitoren waar de dieren lopen en of de hoeveelheid koeien past bij het gebied.

In verband met de recreatie zal gezocht worden naar rustige dieren om deze graastaak op zich te nemen.

Ook wij zullen het gedrag van deze runderen in de gaten houden en kijken wat het directe en indirecte effect hiervan op de broedvogels is.

Wel heeft er tijdens dit broedseizoen (2023) in april in het oosten een kudde schapen gelopen op het, voor nu afgerasterde, deel dat direct grenst aan de schuur.

06-04-2023 Schapen

2.8 Verstoring

Dit jaar hebben we tijdens de tellingen weinig verstoring door illegale recreanten in het gebied gezien. Alleen tijdens de telling op 26 april zagen we voetsporen (3 naast elkaar) halverwege het plot.

Een andere vorm van verstoring is het suizen van de molenwieken. Dit stoort enorm bij het luisteren naar vogelgeluiden, vooral lichte roepjes als van kleine plevier gaan hierdoor verloren. Ook is het lastiger om de exacte locatie te bepalen van een roepende of zingende vogel.

Verder vonden we tijdens onze rondgangen enkele stukjes plastic of papier. Dit hebben we meegenomen.

Hoofdstuk 3 Werkwijze

3.1 Methode

Deze vijfde broedvogeltelling in de Zuiderdiepgorzen is uitgevoerd volgens de richtlijnen van Sovon met gebruikmaking van de nieuwe Handleiding 2023. Ten opzichte van de vorige handleiding (2016) zijn van veel soorten de datumgrenzen vervroegd. Over het algemeen 5 dagen, maar bij de roodborst wel 10 dagen. De datumgrenzen geven de periode aan waarin een minimaal aantal waarnemingen moet vallen voor het aannemen van een territorium (indien nestvondst of nestindicatieve waarnemingen ontbreken).

In ons plot tellen we volgens de richtlijnen van BMP-A, wat staat voor Broedvogel Monitoring Project Alle soorten.

Door waarnemingen een bepaalde broedcode te geven, wordt er aan het eind van het seizoen door middel van clusteren bepaald of, en zo ja hoeveel territoria er waren. Bij dit project draait het dus om het registreren van territoria, niet van broedgevallen of nesten.

Wat betreft het bezoekschema is uitgegaan van de planning, zoals benoemd in Handleiding 2023, behorende bij type landschap, 'kwelder/schor'. Deze planning hebben we aangepast naar ons specifieke plot. Zo hebben we in overleg met Sovon de nachttelling uit de planning gehaald. De nachttelling diende er vooral voor om een eventueel territorium van de waterral te ontdekken, maar deze soort hebben we nog tijdens geen enkel broedseizoen gehoord. Vanzelfsprekend blijven we hier wel alert op en zijn we minimaal een keer, binnen de datumgrenzen van de waterral, extra vroeg aanwezig.

Er hebben vanaf eind maart acht volledige tellingen plaatsgevonden, met tussenpozen van minimaal tien dagen. Daarnaast hebben we twee deeltellingen uitgevoerd om een gedeelte van het gebied of enkele specifieke vogelsoorten nader te bekijken.

De eerste telling was op 23 maart en de laatste volledige telling op 22 juni. Op 26 april hebben we een deeltelling langs de oever gehouden. We keken dan vooral naar witte

03-05-2023 *Grauwe gans*

kwikstaart, meerkoet, fuut, eenden, ganzen en bruine kiekendief. Op 2 juli hebben we een deeltelling in het veld uitgevoerd voor de graspieper, gele kwikstaart en kleine plevier.

Elke volledige telling startte een uur voor zonsopkomst en duurde 5 á 6 uur. Om zoveel mogelijk vroege zangers langs en op de dijk te kunnen intekenen, hebben we het startpunt van de volledige tellingen afgewisseld. We startten óf in het oosten bij het gemaal aan de Heuvelweg, óf in het westen bij de ingang aan de Zuiderdiepweg.

Tijdens de telrondes hebben we gebruik gemaakt van Avimap, de invoerapp van Sovon. Aan het eind van het telseizoen is door middel van het autoclusterprogramma van Sovon het aantal territoria berekend. Deze territoria hebben we vervolgens bekeken op realiteit.

3.2 Teldata 2023

De vaste tellers zijn Marja de Lange-van Buren en Ger Maatkamp, zij hebben de eerste twee tellingen uitgevoerd. Daarna heeft, wegens uitval van Ger, Theo Hagendoorn het waargenomen, die alleen op 8 juni werd vervangen door Arie de Lint.

	Datum	Deel	Start	Eind	Bezoek-type	Aandachtspunten/ bijzonderheden
1	23-03		05:30 west	10:30	zonop	Gebied was verzadigd van de vele regen
2	06-04		06:00 oost	10:30	zonop	Gebied was erg nat van de regen
3	20-04		05:15 west	09:30	zonop	
	26-04	10%	06:30 west van middenstuk oever	10:00	zonop	Oever Zuiderdiep; gepland voor bruine kiekendief, witte kwikstaart, fuut, meerkoet, eenden en ganzen
4	01-05		05:00 oost	09:30	zonop	
5	11-05		04:45 west	09:45	zonop	
6	25-05		04:30 oost	10:10	zonop	
7	08-06		04:35 west	10:35	zonop	
8	22-06		04:15 oost	09:30	zonop	
	02-07	50%	07:15 oost	09:45	ochtend	Veldtelling; gepland voor graspieper, gele kwikstaart, kleine plevier

De weersomstandigheden waren als volgt:

	Datum	Temp.	Wind	Bewolking	Waterpeil*
1	23-03	11-12 °C	Windkracht 5 – 6 ZW	80 => 40%	Zeer laag
2	06-04	6-8 °C	Windkracht 2 - 5 Z	95%, motregen	Zeer laag
3	20-04	7°C	Windkracht 4 NNO – 5 NO	30 => 93 %	Laag
	26-04	3-10 °C	Windkracht 3 NW => 3 NNW	80%	Laag
4	01-05	11-12 °C	Windkracht 2 OZO => 2 WNW	66 – 71%	Zeer laag
5	11-05	15-16 °C	Windkracht 3 WZW => 3 NW	90%	Laag
6	25-05	10-15 °C	Windkracht 3 NNO => 4 NO	14 – 69%	Laag
7	08-06	12-20 °C	Windkracht 3 – 4 NNO	Wolkendek 12-01%	Zeer hoog
8	22-06	15-22 °C	Windkracht 2 NO	Wolkendek 54-80%	Hoog
	02-07	15-18 °C	Windkracht 4 => 5 W	Wolkendek 24%	Hoog

Bij de telling in maart was het lang donker, er stond een krachtige wind en er waren regenbuien. Ook de maand april en het begin van mei was fris, winderig en met veel regen. Vanaf half mei werd het iets zonniger en warmer, al was over het algemeen de wind toch nog erg fris. Daarna bleef het tijdens het broedseizoen droog.

* Waterpeil zeer laag: de uiteinden van de kreekuitlopers staan droog. (zie ook H. 2.2.1)

Waterpeil laag: de uitlopers van de oostelijke kreek zijn zichtbaar.

Waterpeil hoog: de uitlopers van de oostelijke kreek vormen een plas

Waterpeil zeer hoog: het water van de oostelijke plas strekt zich uit voorbij de westelijk gelegen rietkraag (punt C, zie kaartje H. 3.3)

3.3 Route broedvogeltelling

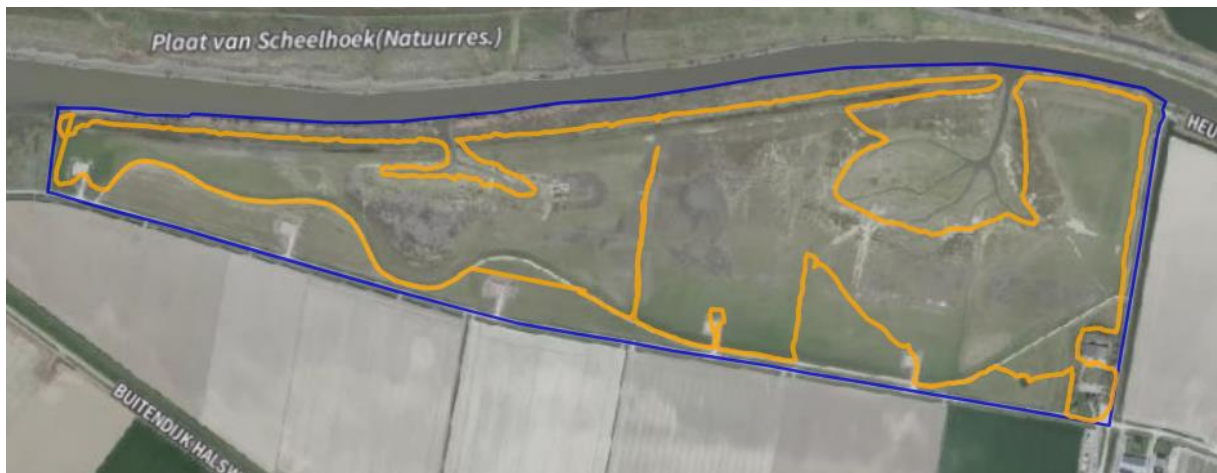
Tijdens de broedvogeltelling hebben we de route op twee verschillende manieren gelopen. De helft van de tellingen startten we vanaf de ingang bij het gemaal aan de Heuvelweg. Vandaar liepen we in westelijke richting over de oude waterkeringsdijk. Bij de kreekdoorlaten werd de route over de dijk even onderbroken en de waterlijn van de kreken zo dicht mogelijk gevolgd. Na de tweede kreekdoorlaat volgden we de dijk verder tot het uiterste westelijke deel van het telgebied. Van daar liep het pad langs de watergang naar de Zuiderdiepweg. Daarna ging het in oostelijke richting tot het fietspad. Vanaf hier volgden we het fietspad tot het dijkje tussen de poel en de schuur. We liepen dan om het woonhuis en de schuur van NM naar het verhoogde wandelpad dat parallel aan de Heuvelweg loopt, dat we volgden tot het hekje waar we begonnen zijn.

Bij de andere helft van de tellingen namen we de route in tegengestelde richting. We startten dan op de Zuiderdiepweg ter hoogte van de watergang in het westen en liepen dan naar de oude waterkeringsdijk.

Op deze manier konden we zowel aan de oostkant als aan de westkant de vroege zangvogels registreren.

Bij vier tellingen zijn we langs de twee rietkragen dwars door het gebied gelopen (rietkraag D en C). Ook zijn we een aantal keer om de windmolens gegaan.

De lengte van de route is ± 8 km. Bij de eerste tellingen duurde een ronde 4,5 uur. Bij de latere tellingen waren we tegen de 6 uur bezig.

H G F E D C B A 25/05'23
Route 25-05-2023; oost gestart; laag water; rietkragen dwars in veld, windmolens en poel gecheckt.

Het feit dat we de telling op de oude dijk tweemaal moesten onderbreken voor een ronde om de kreken had wel nadelen. Door het omlopen ging er tijd verloren om de vroege vogels in het riet en op het gors langs het Zuiderdiep te tellen. Deze zangvogels zijn namelijk het meest territoriaal actief bij zonsopkomst wat in de loop van de ochtend snel afneemt. Door het omlopen was de kans aanwezig dat, eenmaal aan de andere kant van de kreek, we vogels 'misten' omdat ze niet meer zongen. Dit werd enigszins gecompenseerd door het feit dat we elke telling vanaf een andere kant zijn begonnen.

Ook de verstoring in het veld en op de kreken was door dit omlopen groter dan we wilden. Echter, een bijkomend voordeel was, dat we direct al een deel van het veld in kaart konden brengen.

3.4 Omstandigheden

Aan het begin van het telseizoen was het fris, nat en winderig. De maart-telling was een zware telling door de stevige wind, de buien, maar vooral ook de drassige grond, zelfs op de dijk. Ook bij de eerste telling in april regende het deels.

Vanaf mei zette de droogte in. (zie H. 3.2). Dat hebben we geweten! Bij de telling van 1 mei was het waterniveau zodanig laag dat de uiteinden van de kreekarmen droog lagen. Nou ja, in ieder geval de bovenkant was droog. In het schemerdonker zag de vlakte er goed begaanbaar uit, tot ... we plots beiden tot over de rand van onze laarzen in de modder wegzakten. We stonden direct muurvast! Na flink geploeter wisten we er, weliswaar flink besmeurd, uit te komen. Met wat drinkwater hebben we onze handen schoongespoeld, met zakdoekjes de ergste modder van de verrekijker gepoetst, even diep adem gehaald en zo vervolgden we de telling, die eigenlijk nog maar net begonnen was.

01-05-2023 In een schijnbaar drooggevalle kreekarm gelopen.

De waterstand was over het algemeen laag. Pas bij de laatste drie tellingen was de waterstand hoog (zie H. 2.2.1), waardoor we verder om de kreken moesten lopen.

De omstandigheden in het plot waren goed, er waren geen bijzonderheden, geen bouwactiviteiten, dit jaar.

Bij de tellers was het helaas wel zo dat Ger alleen de eerste twee tellingen van de BMP kon uitvoeren. Hij werd bij de volgende tellingen waargenomen door Theo Hagendoorn en een keer door Arie de Lint.

Als ongunstige factor van natuurlijke aard kan genoemd worden, dat bij de tellingen die we in het westen startten, we op de dijk de zon pal tegen hadden.

01-03-2023 Reeën

Hoofdstuk 4 Resultaten

4.1 Telresultaten

Onderstaand schema laat de soorten vogels zien waarvan tijdens deze BMP duidelijk is geworden dat ze een of meer broedterritoria in de Zuiderdiepgorzen hadden. Tevens worden de territoria van vorige jaren vermeld.

Bij de vogels die op de Rode lijst staan, is aangegeven binnen welke categorie ze vallen. Naast de Rode lijst heeft Vogelbescherming ook een Oranje lijst opgesteld met soorten die op de Rode lijst dreigen te komen.

Zuiderdiepgorzen territoria

	2019	2020 (0-meting)	2021	2022	2023		Rode – Oranje lijst
Blauwborst ¹	10	10	10	8	6	↓	
Boerenzwaluw	2	-	-	-	-		Gevoelig ²
Bosrietzanger	15	27	34	27	20	↓	
Brandgans	-	6	-	-	-		
Bruine kiekendief ¹	-	-	1	-	1		Oranje lijst
Buizerd	-	-	-	1	1		
Cetti's zanger	1	3	-	4	4		
Fazant	2	2	3	3	5	↑	
Fitis	2	1	2	1	1		
Fuut	-	2	-	1	-		
Gele kwikstaart	1	9	9	5	2	↓	gevoelig
Grasmus	17	28	22	14	10	↓	
Graspieper	3	5	8	8	11	↑	gevoelig
Grauwe gans	-	2	-	-	-		
Groenling	1	-	-	1	1		
Grote bonte specht	-	-	-	-	1		
Grote Canadese gans	-	1	-	-	-		
Heggenmus	1	3	1	1	2	↑	
Holenduif	1	1	1	1	1		
Houtduif	1	1	1	1	1		
Huismus	4	3	3	4	4		gevoelig
Huiszwaluw	9	19	-	-	-		gevoelig
Kerkuil	-	-	1	1	1		
Kievit	13	11	20	24	19	↓	Oranje lijst
Kleine karekiet	13	27	19	18	25	↑	
Kleine plevier	3	4	5	4	3	↓	
Kluut	1	-	-	-	-		Oranje lijst ²
Kneu	1	1	1	-	2		gevoelig
Koolmees	2	1	1	1	1		
Krakeend	1	3	-	-	1		
Kwartel	1	-	-	-	-		
Meerkoet	4	4	1	-	-		
Merel	2	1	1	1	1		
Middelste zaagbek	-	1	-	-	-		gevoelig
Pimpelmees	-	-	-	1	1		
Putter	4	4	3	3	2	↓	

Rietgors	11	18	12	11	9	↓	
Rietzanger ¹	34	59	69	52	47	↓	
Roodborst	3	-	1	-	1		
Roodborsttapuit	1	-	-	1	1		
Scholekster	3	4	3	4	4		Oranje lijst
Slobeend	1	1	-	-	-		kwetsbaar
Soepeend	-	-	-	1	-		
Spreeuw	-	-	-	1	-		Oranje lijst
Tjiftjaf	3	3	2	3	5	↑	
Tuinfluitier	1	3	4	2	3	↑	
Tureluur	2	3	5	5	6	↑	gevoelig
Turkse tortel	-	1	1	1	1		
Veldleeuwerik	10	16	23	21	25	↑	gevoelig
Vink	3	2	3	1	1		
Waterhoen	-	-	-	1	1		Oranje lijst
Wilde eend	4	5	5	1	1		
Winterkoning	3	4	3	2	3	↑	
Witte kwikstaart	3	3	3	4	1	↓	
Zanglijster	-	1	1	-	1		
Zwarte kraai	3	3	3	3	3		
Zwartkop	3	3	2	1	2	↑	
Totaal aantal soorten	42	43	37	41	44		

¹ Doelsoort Natura 2000 Haringvliet

² Nieuw op de Rode/Oranje lijst

Over het algemeen zijn we dezelfde soorten tegengekomen als vorig jaar. We hebben één nieuwe soort kunnen opnemen: grote bonte specht.

Niet teruggekeerd zijn fuut, soepeend en spreeuw.

Na een jaar van afwezigheid zijn bruine kiekendief, kneu, roodborst en zanglijster weer teruggekeerd. De krakeend is sinds twee jaar afwezigheid weer terug op de oude dijk.

Brandgans, grauwe gans en grote Canadese gans maken volop gebruik van de Zuiderdiepgorzen als foerageergebied, maar broedgevallen hebben we niet waargenomen. Bijzonder sneu is het verhaal van de buizerd, die weliswaar wel genoteerd staat als territoriumhouder, maar door een noodlottig ongeval (slachtoffer windmolen) niet tot broeden is kunnen komen.

21-05-2023 Families grauwe gans bij de grote kreek.

De volgende soorten zijn stabiel en laten zelfs een lichte toename van het aantal territoria zien: fazant (3-3-5), graspieper (8-8-11), heggenmus 1-1-2), tuinfluiter (4-2-3), tureluur (5-5-6), kleine karekiet (19-18-25), tijftjaf (2-3-5), veldleeuwerik (23-21-25), winterkoning (3-2-3) en zwartkop (2-1-2).

Deze soorten laten een afname zien: blauwborst (10-8-6), bosrietzanger (34-27-20), gele kwikstaart (9-5-2), grasmus (22-14-10), kievit (20-24-19), kleine plevier (5-4-3), putter (3-3-2), rietgors (12-11-9), rietzanger (69-52-47) en witte kwikstaart (3-4-1).

Gelijk gebleven zijn: Cetti's zanger (0-4-4) en scholekster (3-4-4).

4.2 Vaste en incidentele broedvogels

In 2019 vond de transformatie van landbouwgrond naar een natuurgebied met kreken, slikkige oevers, rietmoeras en grasland plaats.

Over de afgelopen vijf jaar kunnen we een indeling maken in vaste en incidentele broedvogels. Deze indeling gaat uit van de nulmeting in 2020 en niet van de eerste BMP-telling in 2019. Meer achtergrondinformatie hierover is te vinden in het rapport 'Mededeling 292 BMP Zuiderdiepgorzen 2019'. De broedvogeltelling van 2019 wordt, indien van toepassing, wel genoemd.

Veld

Vanaf het eerste jaar waren er direct soorten te vinden als kievit, kleine plevier, scholekster, tureluur, gele kwikstaart, graspieper en veldleeuwerik.

In 2019 waren ook de verwachte kluut, de kwartel en de roodborsttapuit aanwezig. De eerste twee genoemden zijn tot nu toe niet teruggekeerd. De roodborsttapuit telt vanaf 2022 weer mee.

In het riet van de vroegere sloten dwars in het veld, deze waren in 2019 nog niet aanwezig, kunnen we vanaf 2020 elk jaar territoria van rietgors en rietzanger aantekenen. De kleine karekiet was er alleen in 2020 te vinden en na twee jaar van afwezigheid ook dit jaar (2023) weer. Misschien speelt mee dat we deze rietkragen pas na een paar uur na de start af kunnen lopen, dan is de zangactiviteit al flink afgenomen.

Tot slot kan als incidentele broeder van het veld de grauwe gans genoemd worden waarvan we in 2020 2 territoria hebben kunnen vaststellen.

Oever langs Zuiderdiep

In de bomen, de ruigte en het riet langs de oever van het Zuiderdiep kunnen we als vaste broedvogels noteren: blauwborst (doelsoort), bosrietzanger, Cetti's zanger, fazant, grasmus, kleine karekiet, kneu, rietgors, rietzanger (doelsoort), tijftjaf, wilde eend, winterkoning en zwarte kraai.

Incidenteel vonden we er: brandgans (2020), bruine kiekendief (2021, 2023; doelsoort), fitis (2019, 2020, 2022), fuut (2020, 2022), grote Canadese gans (2020), heggenmus (2020), koolmees (2019), krakeend (2019, 2020, 2023), meerkoet (2019, 2020, 2021), middelste zaagbek (2020), putter (2019, 2020, 2021), slobeend (2019, 2020), soepeend (2022),

tuinfluiter (2020, 2021, 2023), vink (2019), witte kwikstaart (2019 t/m 2022) en zwartkop (2020). De witte kwikstaart heeft dit jaar voor het eerst geen territorium langs de oever.

In het riet van de sloot langs de Heuvelweg is elk jaar de kleine karekiet te vinden en incidenteel de rietzanger (2020, 2021, 2023; doelsoort).

08-06-2023 Nest van krakeend op de oude dijk.

Schuur

Rond de schuur en het huis vinden we vaste territoria van grasmus (alleen gemist in 2019), heggenmus, holenduif, houtduif, huismus, koolmees, merel, putter, tjiftjaf, tuinfluiter, Turkse tortel (alleen gemist in 2019), vink, winterkoning, witte kwikstaart, zwarte kraai en zwartkop. De kerkuil is vanaf 2021 een vaste broedvogel in de kerkuilenkast in de schuur.

Incidentele broedvogels hier zijn boerenzwaluw (2019), buizerd (2022, 2023), fitis (2021, 2023), groenling (2019, 2022, 2023), grote bonte specht (2023), huiszwaluw (2019, 2020), kneu (2023), pimpelmees (2022, 2023), rietzanger (2020), roodborst (2019, 2021, 2023), spreeuw (2022), waterhoen (2022, 2023) en zanglijster (2020, 2021, 2023).

<u>Veld (incl. rietkragen)</u>		<u>Oever</u>		<u>Schuur</u>	
<u>Vast</u>	<u>Incidenteel</u>	<u>Vast</u>	<u>Incidenteel</u>	<u>Vast</u>	<u>Incidenteel</u>
Gele kwikst.	Grauwe gans	Blauwborst	Brandgans	Grasmus	Boerenzw.
Graspieper	Kleine karekiet	Bosrietzanger	Br kiekendief	Heggenmus	Buizerd
Kievit	Roodborsttapuit	Cetti's zanger	Fitis	Holenduif	Fitis
Kleine plevier	Kluut (2019)	Fazant	Fuut	Houtduif	Groenling
Rietgors	Kwartel (2019)	Grasmus	Gr. Cana. gans	Huisumus	Gr. b. specht
Rietzanger		Kleine karekiet	Heggenmus	Kerkuil	Huiszwaluw
Scholekster		Kneu	Koolmees	Koolmees	Kneu
Tureluur		Rietgors	Krakeend	Merel	Pimpelmees
Veldleeuwerik		Tjiftjaf	Meerkoet	Putter	Rietzanger
		Wilde eend	Midd. zaagbek	Tjiftjaf	Roodborst
		Winterkoning	Putter	Tuinfluiter	Spreeuw
		Zwarte kraai	Slobeend	Turkse tortel	Waterhoen
			Soepeend	Vink	Zanglijster
			Tuinfluiter	Winterkoning	
			Vink	Witte kwikst.	
			Witte kwikst.	Zwarte kraai	
			Zwartkop	Zwartkop	

17-06-2023 Grote Canadese gans op fietspad

4.3 Korte bespreking van enkele vogelsoorten

De **blauwborst**, doelsoort binnen N2000 'Haringvliet', was de eerste drie jaar een stabiele soort met 10 territoria. Vorig jaar (2022) kwam de teller tot 8 en dit jaar konden we slechts 6 territoria vaststellen. In het westen zijn 2 territoria verdwenen, en dat terwijl het laarzenpad al 2 jaar niet is gemaaid en er tevens weinig recreanten lopen.

22-06-2023 Blauwborst

De afname bij de **bosrietzanger** die vorig jaar is ingezet, is nog steeds gaande. De laatste drie jaar daalde het aantal territoria van 34 - 27 - 20. Binnen het gebied is geen duidelijke reden aanwijsbaar. Misschien wordt de vegetatie te ruig? De daling is langs de gehele oever zichtbaar.

Na een jaar van afwezigheid heeft de **bruine kiekendief**, doelsoort binnen N2000 'Haringvliet', weer een broedplaats gevonden in de ZDG. In 2021 in de ruigte van het gors langs het Zuiderdiep, dit jaar (2023) in de rietkraag ten zuiden van de oude dijk.

Bij de vroege telling van 23 maart waren heel hoog in de lucht, ver boven ons twee bruine kiekendieven aan het baltsen. We werden erop geattendeerd door de onmiskenbare baltsroep. Bij de telling daarna op 6 april zagen we de man zoeken naar geschikt nestmateriaal. Of deze waarnemingen 'onze' bruine kiekendief betrof, is niet te zeggen, omdat er in de Scheelhoek diverse paartjes bruine kiekendieven broeden.

Langs de dijk had 'ons' kiekendiefpaar twee platforms gebouwd op ongeveer 125 m van elkaar. Van beide platforms hebben we het vrouwtje een keer zien opvliegen.

In onze telverslagen hebben we de volgende aantekeningen gemaakt:

01-05-2023:

*Toch de **bruine kiekendief** er maar tussen gezet (in de lijst broedvogels 2023). Langs de oever hadden we weliswaar niets gevonden. Maar vandaag vloog er vanuit de rietkraag ten zuiden van de oude dijk, tussen C en D, een vrouw **bruine kiekendief** op. Ze bleef in de buurt. Na enig onderzoek zag Theo in het riet een platform. Geen echt nest (nog), het kan ook een slaapplek zijn. Het vreemde was, dat een stuk verderop, bijna 200 m, er weer een vrouw kiekendief opvloog vanuit de zuid-rietrand. Hoogstwaarschijnlijk was dit hetzelfde vrouwtje. Daar hebben we niet in het riet gezocht. Even later zat vrouw kiek ons in de gaten te houden vanaf het gors, bijna bij de paal met de witte jerrycan. Toch weer spannend of dit een vervolg gaat krijgen.*

25-05-2023:

*De bruine kiekendief bij de dijk heeft zich niet laten zien, Hoewel we er toch langs zijn gelopen. We zijn niet gaan kijken omdat de locatieweergave in avimap niet werkte. De route stond uiteindelijk wel opgeslagen, maar de blauwe 'hier-ben-ik-stip' was er niet. En ik wilde **niet** in het riet gaan zoeken, zo van ... ongeveer hier ergens... Hopelijk volgende keer beter.*

08-06-2023:

*Weer liet de **bruine kiekendief** zich niet zien toen we vlakbij waren. Maar nu deed de locatieweergave in de app het wel en zijn we voorzichtig gaan kijken. We probeerden het pad niet al te breed te maken. Toen zag Arie het nest ... diep in de rietkraag. Hij heeft een paar foto's van de jongen gemaakt. Ik ben niet meer dichtbij wezen kijken, maar bleef op afstand. Snel weer weg! Moeder kiek vloog heel hoog en pa was er ook ineens bij. We hebben ze niet zien landen, ze hielden ons vanuit de lucht in de gaten.*

22-06 -2023:

Toen we over de oude dijk liepen, zat moeder kiekendief ons vanaf een paaltje in het veld in de gaten te houden. We zijn niet meer bij het nest gaan kijken.

We zijn erg benieuwd of de bruine kiekendief nu in de ZDG, in deze zuid-van-dijk-rietkraag, een voor de komende jaren vaste broedplaats heeft gevonden.

11-05-2023 Nest van bruine kiekendief, knap een stuk boven het water in het riet gebouwd.

Vorig jaar zat achter de schuur een buizerd te broeden, vlak bij een stel zwarte kraaien. Helaas is dit jaar een bijzonder sneu verhaal voor het buizerdpaar geworden:

23-03-2023:

Pas op de terugweg vanaf het huis, zagen we de buizerd. Hij of zij kwam aanvliegen vanuit het bosje van NM van de overkant van de weg, en ging regelrecht naar het nest. Code 9 ingevoerd omdat ze de afgelopen dagen het nest goed opgeknapt hebben.

06-04-2023:

Dit wordt, of is, een triest verhaal. Bij de 2e windturbine zagen we een dode buizerd liggen, duidelijk slachtoffer van de wieken van de molen. De buizerd lag onder de windmolen en zijn staart lag aan de andere kant van het fietspad ☹️. We vragen ons af of dit een van 'onze' buizerds is. Later bij de schuur zagen we één buizerd in de boom bij het nest zitten. In maart waren ze zo enthousiast aan het nest bezig en zagen we telkens twee buizerds, roepend naar elkaar. Vorig weekend toen ik even ging kijken, vond ik het al zo stil, weinig activiteit en de buizerds niet prominent aanwezig. Hoe zal dit verder gaan?

20-04-2023:

Afgelopen week ben ik twee keer wezen kijken. Toen heb ik steeds slechts één buizerd zien vliegen, geen buizerdroep gehoord ... het nest is aan het vervallen. Tot Theo vandaag een buizerd aan zag komen ... met nestmateriaal in de poten! Wat???

Vanaf de overkant van de weg kwam een buizerd aan langs de oostkant van het huis (kant van de poel). Helaas had die buizerd ons ook gezien, dus hij landde ergens in het gebied en ging niet naar zijn boom. Toen we verder liepen, zagen we aan de noordkant van het huis nog een buizerd ... en ze riepen naar elkaar! Wat een feestgeluid! Onze buizerd (de lichtgekleurde, die droeg het nestmateriaal) heeft een nieuwe partner! Zo jammer dat we niet hebben gezien waar ze heen zijn gegaan, maar dat komt hopelijk nog wel.

01-05-2023:

Zo blij als we vorige keer waren, zo'n ontgoocheling was het nu. We hebben geen buizerd gezien of gehoord en het nest blijft in vervallen staat. Het is te hopen dat 'onze' buizerd nog wel de nieuwe partner heeft maar dat ze naar een andere locatie zijn vertrokken. Voor de ZDG betekent dit wel einde verhaal.

1^e foto: Buizerd met afgehakke staart ☹ Ger staat bij de buizerd, de staart op voorgrond.

2^e foto: Later de staart bij de buizerd gelegd voor de foto.

De **Cetti's zanger** is met 4 territoria, die ook nog eens op dezelfde manier verdeeld zijn over de oever, gelijk met vorig jaar: 3 territoria west van de kleine kreek en 1 bij de ingang van de grote kreek.

De **fazant** heeft het goed naar zijn zin in de ZDG, vooral op en rond de oude dijk. Elk jaar doen we meer waarnemingen, zowel van de roep van de mannen als van opvliegende vogels. Op 26 april zagen we twee fazantenmannen vechten, terwijl er vlakbij nóg een man liep en een stukje verderop nóg eens twee. Op 8 juni vlogen er langs het fietspad al piepend twee kleine fazantjes op, samen met hun moeder. Deze soort zorgt geregeld voor hartkloppingen als ze tijdens onze tocht over de dijk in het donker plots met een hoop geraas vlak voor onze voeten opvliegen.

03-05-2023 Fazant (Breede Gooi)

Bij de **gele kwikstaart**, die met het kenmerk 'gevoelig' op de Rode lijst staat, is al vanaf 2021 een dalende lijn zichtbaar: 9-9-5-2. In 2021 was de **gele kwikstaart** vooral ten zuiden van de grote kreek en in de meest zuidelijke strook rond het fietspad te vinden. In 2022 werden daar de windturbines gebouwd, waardoor deze strook toen en ook nu minder broedgelegenheid biedt. Daarnaast is de ruigte in het veld in de loop der jaren minder geworden.

20-05-2023 Grasmus (Slikken van Flakkee)

Het aantal territoria van de **grasmus** is nog niet zo laag geweest. Het hoogtepunt bij de **grasmus** ligt in 2020 met 28 territoria. In 2021 was een daling te zien naar 22, toen naar 14 en nu naar 10. De afname is dit jaar vooral te zien in het oostelijk deel. Speelt ook voor de grasmus de verruiging van de dijk een negatieve rol? Bij de schuur hoorden we dit jaar één zingende grasmus, de twee jaar hiervoor waren dat er steeds twee.

In tegenstelling tot de **gele kwikstaart** heeft de **graspieper**, die ook met het kenmerk 'gevoelig' op de Rode lijst staat, het meer en meer naar zijn zin in de ZDG (5-8-8-11). De graspieper heeft zijn territoria dieper het gebied in en kan zich blijkbaar goed vinden in de huidige vegetatie.

21-05-2023 Graspieper met voer

18-03-2023 Graspieper op het hek

Vorig jaar waren de waarnemingen van de **grote bonte specht** te mager om een territoriumnotatie te krijgen. Dit jaar is het wel gelukt!

Op 27 februari en 18 maart zat er een roepende man **grote bonte specht** bij de schuur. Op 23 maart zagen we een man of vrouw die naar het bosje van NM aan de andere kant van de weg vloog. Op 11 mei ontdekten we een uitgehakt gat in een boom langs het dijkje bij de poel, maar in de loop van het broedseizoen hebben we daar verder geen activiteiten waargenomen. Maar het mooiste was toen we op 17 juni zowel man als vrouw in de hoge bomen aan de westkant tussen de schuur en het huis zagen.

Het is zeker dat de bomen in deze hoek van ons plot bij het territorium van de grote bonte specht horen, samen met het bosje aan de andere kant van de Zuiderdiepweg. Het is nog de vraag waar ze broeden.

17-06-2023 Grote bonte specht, vrouw

In de schuur van NM hangt al een paar jaar een kerkuilenkast. Dit jaar (2023) heeft hier, net als vorig jaar, een kerkuil in gebroed. Op 15 juni werden er 4 grote jongen in de kast gezien, klaar om uit te vliegen. (2022: 5 kuikens, 2021: 4 kuikens)

17-06-2023 Ingang kerkuilenkast

De stijgende lijn die vorig jaar, zelfs met de bouw van de windturbines, nog zichtbaar was bij de kievit (11-20-24-19) is nu op zijn retour. De territoria waren, nu er niet meer gebouwd werd, weer meer verspreid over het gebied. De oorzaak voor de daling is niet goed aan te wijzen. Het zou de natte, frisse start van het broedseizoen kunnen zijn. De kievit heeft een vermelding op de Oranje lijst.

01-03-2023 Kievit

26-04-2023 Kievitkuiken

De kleine karekiet is een van de weinige vogels die een stijging in territoria laat zien. De toename (19-18-25) is vooral te zien langs de oude dijk ten oosten van de grote kreek en oost en west van de kleine kreek. Aan de beide uiteinden van de dijk kiest hij vooral voor het riet ten noorden van de dijk. langs het water. Op het deel tussen de kreken in zit hij goed verspreid in de zuidelijke rietkraag.

De kleine plevier is, net als de kievit, scholekster en tureluur een grondbroeder van open landschap en was direct in de nieuwe Zuiderdiepgorzen te vinden. Vanaf 2019 telden we eerst in een stijgende lijn en vanaf 2022 in dalende lijn: 3-4-5-4-3. Hij staat niet op de Rode of Oranje lijst, het gaat landelijk goed met deze vogel. De kleine plevier is een pioniersoort die broedt op terreinen met weinig vegetatie en veel slik, vaak met (zoet) water in de buurt. Hij profiteert in het plot van de delen met geen tot lage begroeiing rond de kreken. Het klopt dat deze plekken steeds minder voorkomen. Vorig jaar had hij 2 territoria bij de kleine en 2 bij de grote kreek. Dit jaar is er 1 territorium bij de kleine kreek verdwenen.

Bij de rietgors is een kleine daling te zien van 12 naar 11 naar 9 territoria. De verdwenen broedgebieden lagen in het westen. Vanuit de ontwikkeling van de ZDG kunnen wij de afname van de rietgors niet verklaren, behalve een eventuele verruiging van de dijk.

31-05-2023 Rietgors (Breede Gooi)

De **rietzanger**, doelsoort binnen N2000 'Haringvliet', liet tot en met 2021 een stijging zien. Daarna daalde het aantal territoria van 69 naar 52 en nu naar 47. De afname was langs de hele oever merkbaar. In de rietkragen dwars in het veld was naar verhouding wel meer zangactiviteit.

Een oorzaak van de afname is niet direct aan te wijzen, behalve de eerder genoemde verruiging van de dijk en misschien het frisse, natte voorjaar.

11-06-2023 Rietzanger (Polder Dirksland)

Vorig jaar was tot onze vreugde de **roodborsttapuit** met een territorium teruggekeerd in ons plot! En ook dit jaar was er een paartje op dezelfde plek, in het uiterste westen, aanwezig. Op 20 april hadden we even de hoop dat we wel 3 territoria zouden hebben. Terwijl we pauze hielden onderaan de dijk in het oosten, was daar een roodborsttapuit aan het baltsen.

01-03 2023 Roodborsttapuit

Prachtig! Wat een vliegkunst en beheersing! Het leek wel een libelle: steeds hangt hij even stil, vliegt een klein stukje, maakt ineens een scherpe draai, en maar fladderen! Geweldig! Toen zagen we ook nog een paartje langs de Heuvelweg, dat vloog een stukje met ons mee richting de schuur. En tot slot had Ger ons paartje van vorige keer in het westen weer gezien, terwijl hij daar met de koffie stond te wachten. 3 paar totaal!! Helaas hebben we ze in het oosten verder niet meer gezien of gehoord.

Bij de **scholekster** (4) is het aantal territoria in de ZDG vrij stabiel, afwisselend 3 of 4. Het westen van het gebied is hierbij favoriet. Elk jaar zijn hier sowieso 2 territoria te vinden, maar dit jaar voor het eerst 3. Behalve foeragerende en waakzame scholeksters, zagen we dit jaar ook een paring (15 april). De **scholekster** heeft een vermelding op de Oranje lijst.

21-05-2023 Scholeksters (polder bij Stellendam)

31-05-2023 Tureluur

Een andere vaste broedvogel vanaf het begin van de ZDG is de **tureluur** en net als de **graspieper** heeft deze soort het hier steeds meer naar zijn zin. Het aantal territoria zit in een stijgende lijn: 3-5-5-6. De meeste waarnemingen deden we tussen de beide kreken en rond de oostelijk kreek. We zagen ze nooit ten westen van de kleine kreek.

De veldleeuwerik staat als boerenlandvogel als 'gevoelig' op de Rode lijst. In de ZDG groeit het aantal territoria echter met het jaar. Alleen vorig jaar was deze soort redelijk stabiel met een kleine daling, waarschijnlijk door de bouw van de windturbines (16-23-21-25). De veldleeuwerik is goed verspreid over het hele gebied te zien. Alleen bij de oostelijke plas heeft hij iets meer afstand genomen tot het water, doordat daar in het najaar van 2022 de slikrand is verbreed (zie H 1 'Veranderingen in het voorgaande jaar'). Maar aangezien hij nu wel weer aan de zuidelijke rand een broeplaats kon inrichten, werd dit goed gecompenseerd. Omdat het al lang niet goed gaat met de veldleeuwerik is het bijzonder prettig dat deze soort al vanaf het begin in 2019 de ZDG als geschikt broedhabitat ziet en er volop gebruik van maakt.

Vorig jaar ontdekten we eind mei, door een roep, voor het eerst een waterhoen in de sloot langs de Heuvelweg, bij de schuur. Dit jaar waren we vanzelf meer alert op deze onopvallende soort. De soms overhangende begroeiing op de slootkanten bood zeer goede schuilmogelijkheden. Halverwege april ontdekten we dat er weer een waterhoenpaar aanwezig was. Op 19 mei zagen we één van de ouders met voedsel in de snavel zwemmen en op 25 april ontwaarden we tussen het groen door in ieder geval twee donsjongen! Het waterhoen staat vermeld op de Oranje lijst.

15-04-2023 Waterhoen

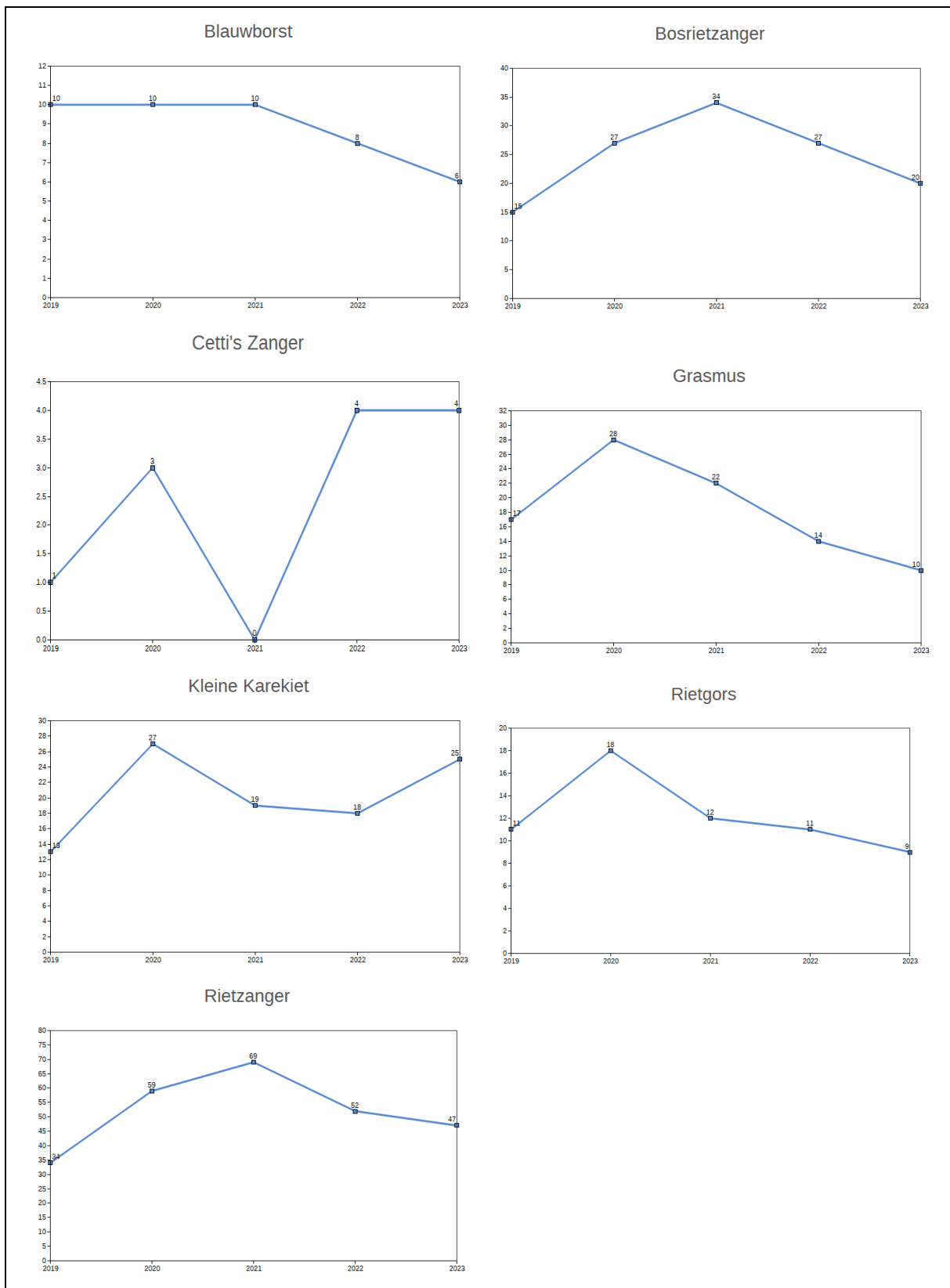
06-08-2023 jonge witte kwikstaart

De witte kwikstaart was dit jaar minder vertegenwoordigd. De eerste drie jaar van de BMP was het aantal territoria stabiel met 3, vorig jaar telden we er 4 en nu slechts 1. Vooral in het veld en bij de kreekingangen zagen we minder witte kwikstaarten. Alleen bij het huis/de schuur hebben we voldoende waarnemingen met een code hoger dan code 1 kunnen invoeren, wat uiteindelijk toch één territorium opleverde.

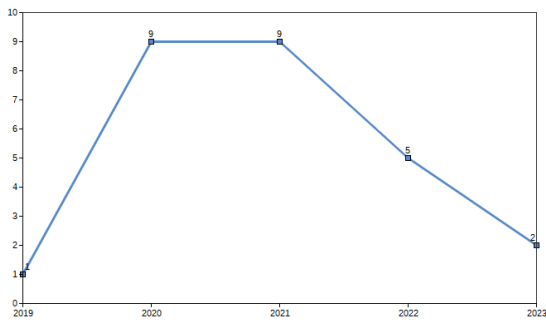

25-05-2023 Westelijke / kleine kreek

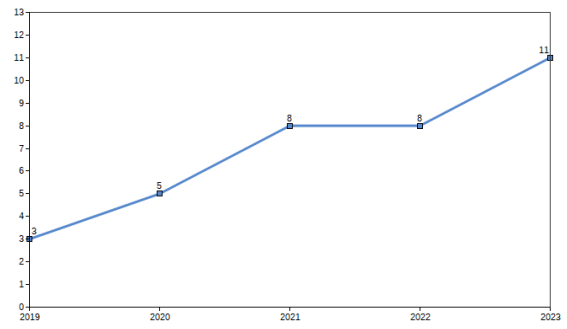
Territoria in grafiek van 2019 - 2023

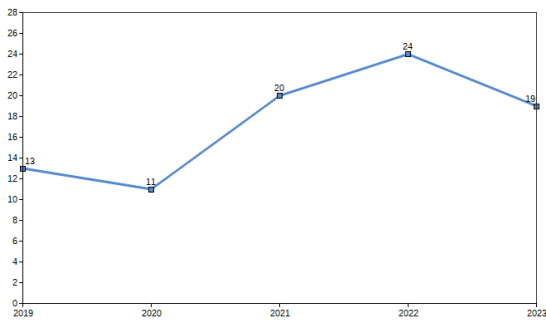
Gele Kwikstaart

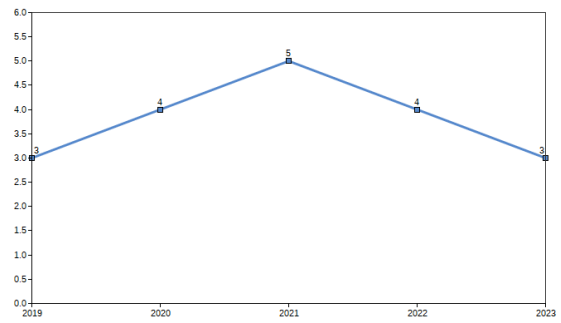
Graspieper

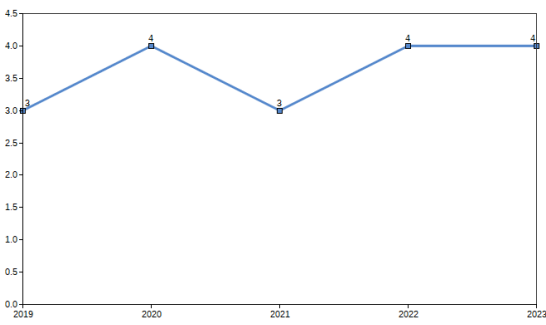
Kievit

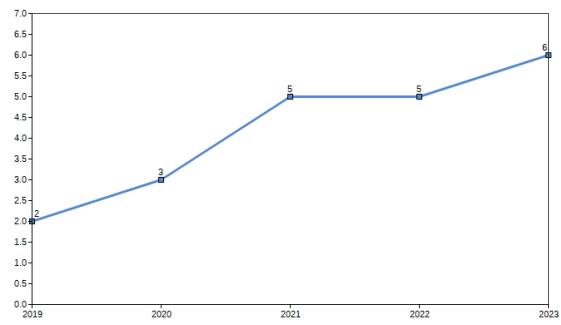
Kleine Plevier

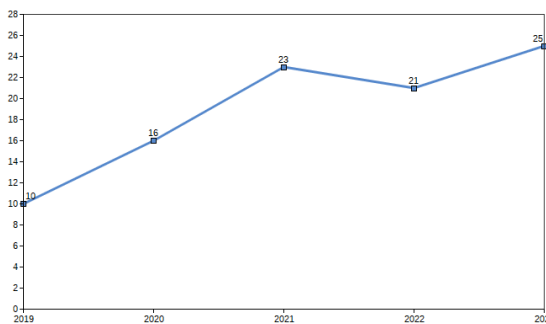
Scholekster

Tureluur

Veldleeuwerik

4.4 Overige waarnemingen

Naast de broedvogels in de ZDG hebben we nog andere waarnemingen gedaan, niet alleen in de ZDG maar ook op het naastgelegen Zuiderdiep en Plaat van Scheelhoek.

Op het Zuiderdiep en in de krekken zagen we aalscholver, bergeend, brandgans (vanaf telling 11 mei met pullen), grauwe gans (vanaf telling 20 april met pullen), grote Canadese gans (vanaf telling 1 mei met pullen), knobbelzwaan, kuifeend, fuut, meerkoet, slobeend, tafeleend en wintertaling. Middelste zaagbek hebben we dit jaar twee keer gezien, op 25 mei een paartje en op 8 juni alleen de man, op het Zuiderdiep. Lepelaars zagen we bij het Zuiderdiep of overvliegend, maar ook foeragerend in de grote kreek (22 juni). Groenpootruiter alleen overvliegend waargenomen.

27-02-2023 Wilde en kuifeenden op het ZD

08-06-2023 Middelste zaagbek op het ZD

Op 6 april genoten we van de waarneming van baltende grutto's aan de rand van Scheelhoek. Geregeld hoorden we de gruttobaltsroep vanuit Scheelhoek of van overvliegende grutto's. Foerageren deden ze ook in ZDG, in de grote kreek. Een ander mooi moment was toen we op 20 april een groep van 10 foeragerende regenwulpen in de grote plas ontdekten. Even later vloegen ze al didididi-roepend op. Ook de wulp had de slikgrond van de ZDG ontdekt om voedsel te zoeken, voornamelijk rond de grote plas.

In maart en april was het gebied nog vrij nat. In de lage begroeiing en op het slik rond de krekken zaten toen veel watersnippen. En tot onze verrassing vloog op 26 april langs de oude dijk een bokje op! Op 23 maart en op 11 mei foerageerde er een groep bontbekplevieren rond de grote kreek. Verder zagen of hoorden we in april en mei witgatjes, oeverlopers en alleen op 11 mei een paar kluten.

Blauwe reiger en grote zilverreiger waren zowel bij het Zuiderdiep als in het plot te vinden. Heel verrast waren we toen we vanuit Scheelhoek op 11 mei een roerdomp hoorden roepen! De eerste roep hoorden om 5.10 uur, we waren in de buurt van de tweede windturbine, en om 6.05 uur riep hij nog steeds! Een diep, sonoor geluid, ver vanuit het noordelijk gelegen natuurgebied, prachtig!

Diverse meeuwen en sterns zagen we boven ons telgebied of plaat van Scheelhoek: grote en kleine mantelmeeuw, kokmeeuw, stormmeeuw, visdief, zilvermeeuw en zwartkopmeeuw. Grote stern hebben we dit jaar niet gezien of gehoord.

Verder zagen we de volgende zangvogels overvliegen of foerageren of hoorden we zingen vanuit Scheelhoek: boerenzwaluw, gaai, gierzwaluw (20 april!), huiszwaluw, koekoek, spreeuw en tapuit. Dit jaar hebben we voor het eerst geen oeverzwaluw gezien, de oeverzwaluwwand in Scheelhoek is ongebruikt gebleven.

Een heel mooie, onverwachte waarneming hadden we op 1 mei: Theo zag bij de derde windturbine een ijsgors foerageren ... in zomerkleed!

18-03-2023 Torenvalk eet prooi

Wat betreft roofvogels zagen we in ieder geval altijd bruine kiekendieven, vooral boven de Plaat van Scheelhoek, maar ook vaak torenvalk en buizerd. In maart vloog er een jagende blauwe kiekendief vrouw boven het oostelijk deel van ons plot. Op 1 mei zagen we twee boomvalken (jagend bij de vierde molen en later de weg over de polder in). Ze waren mooi op kleur met hun rode buiken/poten. Twee maal zagen we een zeearend boven Scheelhoek.

4.5 Korte evaluatie

Het is prettig dat het natuurgebied de Zuiderdiepgorzen steeds dichtter bij zijn definitieve uiterlijk komt en nu zijn eigen, unieke identiteit kan gaan ontwikkelen. De tijd van opbouw is voorbij. Dit jaar werden er tijdens de BMP geen werkzaamheden uitgevoerd, wat een verademing was na 2 jaar met bouwactiviteiten.

Helaas was vaste teller Ger Maatkamp na twee tellingen uitgevallen, maar heel fijn dat Theo Hagendoorn en Arie de Lint wilden invallen.

De planning vergt geen aanpassingen en ook de route voldoet. Al moet wel gezegd worden dat zeker vanaf juni het door bepaalde snel groeiende planten (braam, dauwbraam, haagwinde, kleeftuif, enz.) erg zwaar wordt om over de dijk te lopen.

De BMP van het afgelopen jaar staat vooral in het teken van: de stijgende lijn bij graspieper, veldleeuwerik en tureluur, de terugkeer van de bruine kiekendief, de eerste windmolenslachtoffers waaronder het treurige verhaal van de buizerd, de prachtige baltsvlucht van de roodborsttapuit, de roep van de roerdomp vanuit Scheelhoek, de jubelende grutto's van Scheelhoek, de foeragerende ijsgors in zomerkleed bij de 3^e winturbine, de vele paaiende vissen in de grote kreek op 8 juni, de onzekerheid van verloren

gegane nesten bij de extreem hoge waterstand op 8 juni, het eerste bewijs van een konijn in de ZDG en de schrik van het plotseling wegzakken in een schijnbaar droge kreekuitloper.

Ook vermelden we graag dat het contact met NM altijd goed en prettig verloopt.

Marja de Lange

Ger Maatkamp

Theo Hagendoorn

Arie de Lint

4.6 Aanbevelingen

Voorkomen van te extreme fluctuatie in de waterstand.

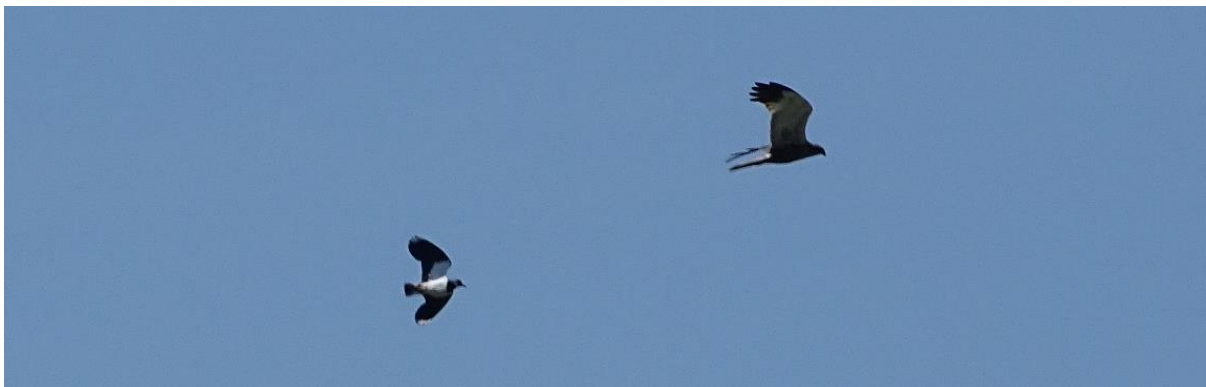
Op 6 juni schrokken we van de extreem hoge waterstand. De oorzaak van deze extremiteit kennen wij niet, maar het is zeker aannemelijk dat er nesten van bijvoorbeeld graspieper, veldleeuwerik en wellicht ook kievit onder water zijn komen te staan. Omdat we de reden niet kennen, kunnen we alleen maar uitspreken dat NM en het waterschap goed contact houden over het voorkomen van te extreme fluctuatie.

Natuurlijke oevers langs het Zuiderdiep.

Al vanaf 2019 vermelden wij de volgende aanbeveling via NM voor het waterschap. We beseffen dat het waterschap hier niet snel gehoor aan zal geven, maar we blijven het vermelden, zodat dit belangrijke item wel onder de aandacht blijft:

Een met stenen verstevigde oever voorkomt weliswaar afkalving, maar beperkt de plantengroei en het gebruik door dieren, zowel vogels, vissen, zoogdieren als insecten. Natuurlijke oevers bevorderen de diversiteit van flora en fauna.

Als proef zou een deel van de oever stenenvrij gemaakt kunnen worden. Desnoods vanaf het moment dat gestopt wordt met spoelen en het waterniveau niet meer zo sterk fluctueert.

31-05-2023 Kievit verjaagt bruine kiekendief

Bronnen

Mededeling 292 BMP Zuiderdiepgorzen 2019

Mededeling 315 BMP Zuiderdiepgorzen 2020

Mededeling 331 BMP Zuiderdiepgorzen 2021

Mededeling 349 BMP Zuiderdiepgorzen 2022

<https://www.vogelbescherming.nl/ontdek-vogels/kennis-over-vogels/vogelgids>

<https://www.sovon.nl/>

<https://www.natura2000.nl/>

Bijlage A Overzicht telresultaten BMP Zuiderdiepgorzen 2023

Soortenlijst

Soort	23	6	20	26	11	25	22	aantal autocluster territoria	hoogste broed- code	totaal aantal waarn.	aantal buiten plot	aantal niet bruikbare waarnemingen	
	maart 05:36 10:24	april 06:05 10:35	april 05:15 09:30	april 06:33 10:00	1 mei 05:02 09:25	mei 04:44 09:47	mei 04:32 10:12						8 juni 04:38 10:35
Soort	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10			
Bezoeknr	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10			
1. Aalscholver						1					0	1 Aalscholver	
2. Blauwborst	3	5	5		2	3	5		3		6	14	4 Blauwborst
3. Bosrietzanger						1 (1)	14	15	8		20	2	1 Bosrietzanger
4. Bruine Kiekendief					2	2		1	1		1	16	3 Bruine Kiekendief
5. Buizerd	1	2	2								1	9	2 Buizerd
6. Cetti's Zanger	1	2 (1)	2	1	4	2	4	4 (1)	3		4	2	2 Cetti's Zanger
7. Fazant	9	5	4		3	2	2	5	1	1	5	7	13 Fazant
8. Fitis			1		1	1		1			1	2	0 Fitis
9. Fuut	(1)	(3)	(1)		(2)	(2)	(2)		1			9	12 Fuut
10. Gaai						1						0	1 Gaai
11. Gele Kwikstaart		3				3	2 (1)		2	1	2	3	8 Gele Kwikstaart
12. Grasmus					7	6	5	5	5		10	2	2 Grasmus
13. Graspieper	6	4	6	2	4	8	4	5	4	4	11	14	3 Graspieper
14. Groenling			1								1	2	0 Groenling
15. Grote Bonte Specht	2					1			1		1	3	3 Grote Bonte Specht
16. Grutto		1					1					1	2 Grutto
17. Heggenmus	2	2			1						2	3	1 Heggenmus
18. Holenduif			1						1		1	3	1 Holenduif
19. Houtduif	1		1			1		1	1		1	3	1 Houtduif
20. Huisemus	4	4	1		1	2	4				4	2	0 Huisemus
21. Kerkuil									1		1	16	0 Kerkuil
22. Kievit	11	21	23 (1)	1	12	13	11	4			19	13	4 Kievit
23. Kleine Karekiet					1	5	14	15	15	2	25	2	0 Kleine Karekiet
24. Kleine Mantelmeeuw		1										3	1 Kleine Mantelmeeuw
25. Kleine Plevier	2	1	3	2	2	4	3	3	4	1	3	10	0 Kleine Plevier
Soort	23	6	20	26	11	25	22	aantal autocluster territoria	hoogste broed- code	totaal aantal waarn.	aantal buiten plot	aantal niet bruikbare waarnemingen	
Soort	maart 05:36 10:24	april 06:05 10:35	april 05:15 09:30	april 06:33 10:00	1 mei 05:02 09:25	mei 04:44 09:47	mei 04:32 10:12						8 juni 04:38 10:35
26. Kneu		1	1		2	1 (1)	1		1		2	3	4 Kneu
27. Koolmees		1	1		1	1		1	1		1	2	1 Koolmees
28. Krakeend			1 (1)		1		1	1			1	13	1 Krakeend
29. Meerkoet	(1)	1 (1)				1	1		(1)			1	6 Meerkoet
30. Merel	1	1			2	1		2	1		1	2	7 Merel
31. Middelste Zaagbek							(1)	(1)				3	2 Middelste Zaagbek
32. Pimpelmees	1		1		1						1	2	1 Pimpelmees
33. Putter			2		1	2	1		2		2	3	0 Putter
34. Rietgors	5	4	1	3	6	4	7	4	3		9	3	6 Rietgors
35. Rietzanger		11 (1)	39		40 (2)	38 (1)	34	22 (1)	34	1	47	14	16 Rietzanger
36. Roerdomp						(1)						2	1 Roerdomp
37. Roodborst	2	2	1		1		1		1		1	2	2 Roodborst
38. Roodborsttapuit	1 (1)	1	3								1	3	4 Roodborsttapuit
39. Scholekster	4	4	2	1	4	6	3	3	3		4	7	8 Scholekster
40. Slobeend							1					3	1 Slobeend
41. Spreeuw					1							1	1 Spreeuw
42. Tapuit						(1)						0	1 Tapuit
43. Tjiftjaf	3	3	1		3	2	3	3	3		5	2	0 Tjiftjaf
44. Tuinfluiter					2	4	2		1	1	3	2	0 Tuinfluiter

45. Tureluur		4	4		2	6	8	5	1		6	7		3 Tureluur	
46. Turkse Tortel		1	1			1		1	1		1	6		2 Turkse Tortel	
47. Veldleeuwerik		18	17	20		7	17	17	15	12	3	25	7	0 Veldleeuwerik	
48. Vink		2				1		1		1	1	2		1 Vink	
49. Waterhoen			(1)	1				2				1	14	1 Waterhoen	
50. Waterral		1											2	1 Waterral	
Soort		23 05:36 10:24	6 06:05 10:35	20 05:15 09:30	26 06:33 10:00	1 mei 05:02 09:25	11 mei 04:44 09:47	25 mei 04:32 10:12	8 juni 04:38 10:35	22 juni 04:14 09:30	2 juli 07:12 09:48	aantal autocluster territoria	hoogste broed- code	totaal aantal waarn.	aantal buiten niet bruikbare waarnemingen
51. Wilde Eend		1	1	1			1	1				1	6	2 Wilde Eend	
52. Winterkoning		1	2	2		3	1	2	2	1	1	3	2	0 Winterkoning	
53. Witte Kwikstaart		3	2	2	1	1	2	1		1	1	1	3	12 Witte Kwikstaart	
54. Wulp			1										1	1 Wulp	
55. Zanglijster										1		1	2	0 Zanglijster	
56. Zeearend								(1)					0	1 Zeearend	
57. Zilvermeeuw						1							0	1 Zilvermeeuw	
58. Zwarte Kraai		3	3	2		1	1	3	3	2		3	13	8 Zwarte Kraai	
59. Zwartkop			1	1		2	1	1	1	1		2	2	0 Zwartkop	
60. Zwartkopmeeuw						1							0	1 Zwartkopmeeuw	

02-07-2023 Pannenkoeken en koffie van Ger na de laatste telling

Bijlage B Foto's

26-04-2023 Tijd voor de oevertelling

26-04-2023

06-04-2023 Oude dijk richting oost

08-06-2023

20-04-2023

17-06-2023 Bruine kiekendief

27-02-2023 Ingang bij Zuiderdiep

25-05-2023 Hoek Heuvelweg-Zuiderdiep

27-02-2023 Afzetting is verplaatst van dijk naar bomenrij 19-03-2023

26-04-2023 Verbrede slikrand

18-03-2023 Deel opgehoogd met afgegraven grond

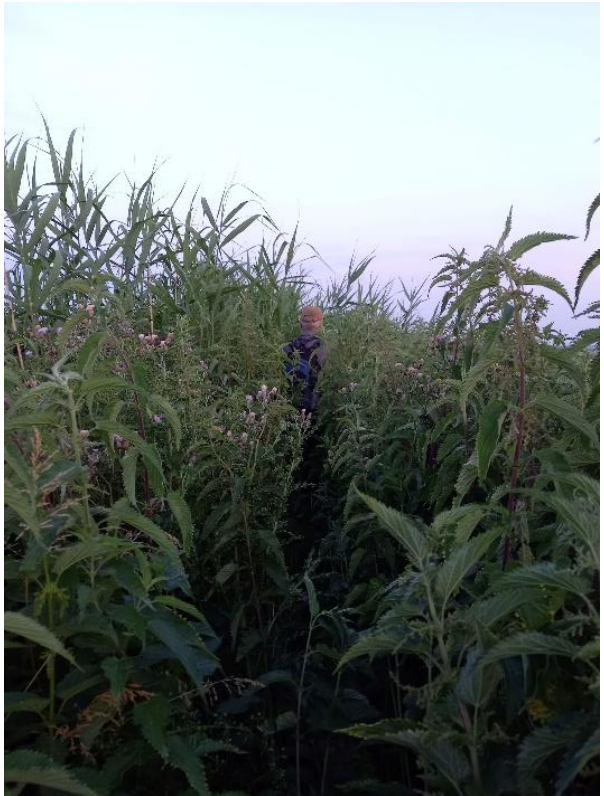
01-05-2023 Sporen uit oude landbouwtijd, stenen drainagepijp

26-04-2023 Sporen langs de oever. Vijf tenen.....

06-04-2023 Sporen van watervogels

22-06-2023 Spoor van mens

02-07-2023 Insectenslaapplaats

10-07-2023 Klaproos op fietspad

17-06-2023 Jonge zwarte kraaien in nest

 Uploaden gelukt

Er zijn 1 bezoeken verwerkt met in totaal 154 waarnemingen.
Je hebt in totaal 32 soorten geteld.
Je hebt in totaal 154 exemplaren geteld.
Je hebt 8,176km afgelegd in 5:39u
(gemiddelde snelheid: 1,447km/u)

OK

